

Stopami času

Úkoly

Přečtěte si úryvek z knihy Vlastimila Vondrušky Významná sídla české šlechty. Do textu si poznamenejte: a) které informace již znáte – označte je symbolem ✓

b) které informace jsou pro vás nové – označte je znaménkem +

c) se kterými myšlenkami nesouhlasíte – označte je znaménkem –

d) údaje, kterým nerozumíte nebo o kterých se chcete dozvědět víc – označte je otazníkem

Často se píše, že renesance byla novým uměleckým stylem. Ale není to celá pravda. Renesance znamenala ve své době mnohem víc než jen umělecký pohled na svět. Šlo o úplnou změnu životního stylu, o změnu myšlení lidí, o novou filozofii. Lidé si začali vážit sami sebe, začali věřit ve své vlastní síly a snad poprvé pochopili, že smyslem života není čekání na smrt a spasení, ale že svět přináší spoustu zajímavého a krásného během života pozemského. Nový umělecký styl, který se během renesance zrodil, byl jen odrazem přístupu lidí k životu. Renesanční umění neobsahuje hloubku prožitku, jakým se vyznačuje baroko, ani velkolepou majestátnost gotiky. Je to umění světské a civilní, svou podstatou blízké i dnešní době.

Již koncem 15. a počátkem 16. století se v českých zemích objevují náznaky renesančního umění, především v architektuře. Umělecký styl té doby označujeme jako pozdní nebo vladislavskou gotiku. Teprve s nástupem Habsburků na český trůn (roku 1526) se v českých zemích objevují nejen italské, ale i německé stavitele, malíři, sochaři, štukatéři a další umělci, kteří přinášeli nový umělecký styl. Zpočátku se jejich činnost omezovala na tvorbu pro nejbohatší šlechtické rody a některá královská města. V rámci života celé země se renesance prosazovala pomalu a nerovnoměrně. Zlom nastal po roce 1550, kdy se renesance během několika let dostala do módy a nový styl tvorby se prosadil ve všech oblastech života. Renesanční kultura žila nejen mezi urozenými, ale i ve městech a na venkově.

Místo středověkého odříkání a skromnosti se důraz začal klást na hmotné hodnoty života. Lidé měli touhu užívat si, obklopovat se přepychovými věcmi, chlubit se drahým oděvem, šperky, luxusním bydlením. Objevily se velkolepé oslavy, lidé toužili po zábavě - vzniká divadlo, pořádají se taneční zábavy a koncerty.

To samozřejmě značně narušilo dosavadní zvyklosti. Feudální společnost byla rozdělena na stavy - urozené a poddané. Ve středověku se dalo na první pohled poznat podle oděvu, kdo kam patří. Ale ve druhé polovině 16. století se situace změnila. To umožnila právě renesanční móda. Měšťané se začali strojit stejně jako šlechta. Lidé kupovali krajky, zlaté šperky, zbraně zdobené polodrahokamy. Zlaté a stříbrné šperky začaly dokonce nosit i ženy bohatých sedláků. Na ulici se najednou nedalo rozlišit, kdo je podle oděvu poddaný a kdo urozený. Problém přerostl do takové míry, že se jím několikrát zabýval zemský sněm, který opakovaně zakazoval poddaným strojit se jako šlechta. Zdá se, že marně.

Renesance znamenala obecně prudký růst životní úrovně, kultury odívání a bydlení, stolování a zábavy. V renesanci se změnil vnitřek venkovských a měšťanských domů. Základní novinkou byla změna topeniště. Původně ústila do obytné místnosti pec. Odtud se do pece přikládalo a na otevřeném ohni se vařilo. Otevřený otvor pece sice místnost ohřál.

ale současně do místnosti unikal z pece kouř, který stoupal ke stropu, kde býval dýmník, který kouř odváděl do komína. Takový způsob vytápění samozřejmě znamenal, že místnost nemohla být čistá - kouř přinášel saze a další nečistoty. Proto se ve středověku užíval jednoduchý nábytek.

V renesanci se pec obrátila otvorem za stěnu místnosti, kde se zřizovala takzvaná černá kuchyně. V ní se vařilo a do ní unikal kouř z pece. V obytné místnosti zůstalo jen těleso pece, které ji ohřálo, ale neznečistilo. Od té doby se jizbě na bydlení začalo říkat *světnice*. Název je odvozen od toho, že byla světlá, čistá. V renesanci se objevuje malovaný nábytek, ve světnici je možné mít vyšívané látky, na stěnách obrazy, u oken závěsy. Gotický interiér byl chudý a jeho funkce byla jediná - chránit lidi při špatném počasí. Od renesančního se očekávalo více - měl ukázat sousedům zámožnost majitele, měl potěšit oko a umožnit pohodlnější bydlení.

Vlivem italské renesance se zjemnily mravy. Zatímco ve středověku se u stolu jedlo rukama, v renesanci se objevují vidličky. Kdysi všichni stolovníci jedli společně z jedné mísy a připíjeli z jedné číše. V renesanci se objevují talíře, malé číše pro každého hosta u stolu. Poprvé se na stole objevují plátěné ubrousky. Také kuchaři měli díky rozvoji zahraničního obchodu dostatek cizokrajného koření a dalších surovin a začínají vařit jídla dříve neznámá. U jídla se kromě toho, že mělo nasycit, začal klást stále větší důraz na chuť. Takových změn oproti středověku bychom v renesanci našli spoustu. Potěšení ze života se stalo základním požadavkem pro vše, co lidé dělali.

Renesance se promítla také do architektury a interiérů. Strohé středověké hrady začala šlechta přebudovávat na velkolepá panská sídla, u nichž obranná funkce ustupovala do pozadí a na prvním místě stála okázalost a pohodlí. Sály paláců se začaly zdobit nástěnnými i stropními malbami, objevují se textilní tapety, štukování, nákladně provedené dřevěné kazetové stropy. V interiéru se uplatňují koberce, často dovážené ze zahraničí, především goblény z Vlámka a Flander. Leštěný a vykládaný nábytek se dovážel rovněž z ciziny, stejně jako další předměty uměleckého řemesla – zlatnické výrobky, sklo, porcelán a keramika. V zahraničí se nakupují obrazy známých umělců. V duchu dobové módy byl největší zájem o malíře italské.

K novému stylu renesančního života patřil i zájem o vzdělanost. Od konce 15. století se díky knihtisku značně rozšířilo vydávání knih, nejen s náboženskou tematikou, ale i odborných příruček, satirických spisů, dobrodružných a rytířských románů a dalších žánrů. Na šlechtických sídlech se začaly budovat knihovny, někdy jen jako dekorace, ale pro řadu velmožů se knihy staly nezbytnou součástí zábavy i vzdělání. Knihy však četli i lidé ve městech a na venkově. Je známo, že česká renesanční společnost byla na svou dobu velice vzdělaná. Znalost čtení podporovala protestantská náboženství, která kladla na první místo pro pochopení víry četbu Bible. Není náhoda, že jednota bratrská vlastnila od konce 15. století v Kralicích vlastní tiskárnu a právě ona se zasloužila o vydání české Bible kralické. Prostí lidé však začali číst i naučné spisy. Od počátku 16. století vycházely často ve vysokých nákladech příručky pro zemědělce, rybníkáře, včelaře, řemeslníky, vrchnostenské úředníky, objevují se spisy astronomické, zeměpisné, lékařské a také populárně psané historické kroniky, ve své době mimořádně oblíbené. Vzdělanost lámala pouta středověké odevzdanosti. Byl to první krok k pochybnostem o víře.

Vondruška, V. Významná sídla české šlechty. Praha: Albatros, 2005.

1. Vyberte 5 – 7 informací, které považujete za nejdůležitější, a doplňte je do následující tabulky:

✓	+	-	?

1. Diskutujte o svém řešení s ostatními spolužáky.

2. Jaký literární žánr představuje ukázka z knihy Vlastimila Vondrušky Významná sídla české šlechty? Své tvrzení zdůvodněte.

3. V čem se renesance lišila od gotiky? Informace najdete v textu, ale napoví vám i některé předměty, které jako symboly renesance zakomponoval do svého obrazu The Ambassadors (Vyslanci) přední renesanční malíř H. Holbein ml. (1497/98-1543).

zdroj: <http://www.google.cz>

Své poznatky si запиšte do tabulky:

Gotika	Renesance

4. Jmenujte významné renesanční stavby nacházející se v blízkosti vašeho bydliště, případně i další, které znáte. Najděte jejich fotografie na internetu a řekněte, čím se vyznačuje renesanční architektura.

5. Čím byla ovlivněna v období renesance vzdělanost? Jak se její rozvoj projevoval?

6. Jak rozumíte autorovu tvrzení, že „vzdělanost lámala pouta středověké odevzdanosti“? Jaký význam má vzdělanost pro vás? Svůj názor zdůvodněte.

7. Připomeňte si společně některá světově proslulá díla renesanční literatury, se kterými jste se již seznámili. V čem odrážejí nový pohled na svět?

Poznámka pro ověřujícího učitele:

Cílem pracovního listu je seznámit žáky se základními znaky literatury faktu, případně jejich znalosti o tomto žánru rozšířit. Z hlediska rozvoje čtenářských dovedností jde o prohlubování studijního čtení s využitím metody I.N.S.E.R.T. Pokud budou žáci pracovat tímto způsobem poprvé, upozorníme je, že symboly nemusí označovat každou informaci, která je v textu obsažena. Následná diskuse může podle časových možností probíhat ve dvojicích, ve skupinách nebo v celé třídě.

Jednotlivé úkoly lze upravit v závislosti na tom, ve kterém ročníku budete pracovní list využívat.

Pokud je vaše učebna vybavena moderní technikou, doporučujeme promítnout zvětšenou reprodukci obrazu H. Holbeina ml.

V publikaci A. C. Huthové a T. R. Hoffmanna *Jak je poznáme? Umění renesance* (Praha: Knižní klub, 2006, s. 91-92) se uvádí: „Zobrazení muži jsou Jean de Dinteville, francouzský vyslanec v Anglii, a jeho přítel Georges de Selve, biskup z Lavour. Obraz lze chápat jako kompendium renesančních ideálů, neboť různé předměty, které Holbein s dokonalou precizností shromáždil a důsledně realisticky namaloval, reprezentují vědecké vymoženosti celé epochy....Třebaže má dílo představovat triumf diplomacie, učenosti a humanismu, přece jen skryté odkazy připomínají krátkou dobu lidského života a pomijivost všeho pozemského.“ Tímto skrytým odkazem je především lidská lebka ztvárněná v neobvyklé perspektivě v dolní části obrazu.

V závěru hodiny lze také upozornit na další knihy V. Vondrušky, který patří v současné době k předním autorům literatury faktu z oblasti historie a také historických románů pro dospělé i dětské čtenáře.

Pokud byste některý úkol nerealizovali, uveďte v poznámce – nerealizováno a stručně zdůvodněte – např. časové důvody.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vytvořeno v rámci projektu:

Příprava a realizace výukových materiálů pro podporu komunikační výchovy RVP ZV ve výuce českého jazyka a literatury na základních školách a víceletých gymnáziích

Registrační číslo: CZ.1.07/1.1.00/08.0018

www.komunikacnivychova.cz